

Stavovi studenata pedagogije o autoritetu nastavnika

Marija KREŠIĆ, Tanja ZELENICA, Tina VEKIĆ

Sveučilište u Mostaru

Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti

Studij pedagogije

UDK: 37.013-051

DOI: 10.15291/ai.3078

PRETHODNO PRIOPĆENJE

Primljeno: 27. veljače 2020.

SAŽETAK

KLJUČNE RIJEČI:

autoritet nastavnika,
profesionalna obilježja
suvremenoga nastavnika,
vrste autoriteta nastavnika

Autoritet je ključno profesionalno i osobno obilježje nastavnika. Nastavnik treba znati upravljati i voditi razredne i školske aktivnosti, biti stručnjak iz nastavnoga predmeta koji poučava, koristiti primjerene metode poučavanja, iskazivati razumijevanje prema svakom učeniku, a pritom imati i pozitivan utjecaj na učenike. U suvremenoj se pedagoškoj literaturi taj pojam sve rjeđe koristi. Promjene u odgoju i obrazovanju koje naglašavaju autonomiju učenika i stvaranje pogodnoga ozračja za učenje dovele su do narušavanja autoriteta nastavnika u razredu.

Cilj je rada razmotriti stavove studenata pedagogije o autoritetu nastavnika u suvremenom pristupu odgoju i obrazovanju, otkriti njegove karakteristike i eventualne promjene tradicionalnoga shvaćanja autoriteta. U istraživanju su sudjelovali studenti pedagogije, a provedeno je upitnikom otvorenoga tipa u kojemu su studenti iskazivali mišljenje o autoritetu nastavnika u učionici, obilježjima i značenju autoriteta. Rezultati su pokazali da studenti pedagogije autoritet nastavnika povezuju s tradicionalnim oblikom autoriteta, dajući mu obilježja relacijskoga autoriteta, tj. u velikoj ga mjeri povezuju s odnosom nastavnika i učenika.

UVOD

Suvremeni sustav odgoja i obrazovanja karakteriziraju mnoge promjene, a neke od njih odnose se na ulogu nastavnika i učenika te njihov odnos tijekom odgojno-obrazovnog i nastavnog procesa u školskom okruženju. Dok je u prošlosti prevladavao obrazovni sustav u čijem je središtu bio nastavnik i nastavni sadržaj, danas je u fokusu učenik i razvoj učeničkih kompetencija, odnosno odgoj i obrazovanje koje je usmjereno na učenika. Glavna je karakteristika suvremene škole fleksibilnost i prilagodba učenicima (Rosić, 2011), kako bi došlo do optimalnoga razvoja pojedinca. Nastavnikova je uloga bila prvenstveno prijenos znanja, ocjenjivanje i kontroliranje ponašanja učenika, dok je danas nastavnikova uloga vođenje, usmjeravanje i poticanje učenika kako bi oni mogli biti aktivni sudionici nastavnog procesa. Suvremeni je nastavnik organizator, voditelj, animator, terapeut, izvor sigurnosti i povjerenja (Rosić, 2011:144). Istodobno se mijenja i uloga učenika. Prije su učenici bili pasivni primatelji znanja, a danas učenici s nastavnikom sudjeluju u pripremi, realizaciji i vrednovanju odgojno-obrazovnog rada (Šejtanić, 2016).

Kad je u pitanju autoritet nastavnika, ove su promjene također vidljive. Autoritet se smatra ključnim aspektom ili karakteristikom uspješnoga nastavnika koji treba znati upravljati i voditi razredne aktivnosti, imati temeljna znanja o predmetu koji poučava, koristiti primjerene metode poučavanja, te imati razumijevanje prema svakom učeniku. Promijenjene su uloge nastavnika i učenika dovele do promjene značenja i važnosti autoriteta nastavnika u sustavu odgoja i obrazovanja. U suvremenoj pedagoškoj literaturi u kojoj se naglašava autonomija učenika, demokratsko obrazovanje i nastava usmjerena na učenika, autoritet na svojevrsan način blijedi pa se u odgojno-obrazovnoj praksi i izvan nje sve češće uočava kriza autoriteta. Ona se ne odnosi samo na nastavnike, nego i na roditelje, političare, rukovoditelje i druge nositelje društvenih uloga.

U odgojno-obrazovnoj praksi pojavljuju se dva gledišta: jedno koje odbija autoritet jer ga smatra negativnim, nečim što guši slobodu i autonomiju i drugo gledište koja ističe da je autoritet potreban, s obzirom na to da je kriza odgoja i obrazovanja te kriza u društvu posljedica krize autoriteta. Može se reći da postoji ambivalentan odnos prema shvaćanju uloge i važnosti autoriteta. Postavlja se pitanje kako se razumijeva autoritet i koja su njegova suvremena obilježja? Ima li autoritet svoje mjesto u suvremenom odgoju i obrazovanju usmjerenom na učenika?

U literaturi se mogu pronaći različiti pristupi shvaćanju fenomena autoriteta nastavnika pa prema tome i različita razumijevanja pojma. Najčešće se govori o tradicionalnom i progresivnom pristupu odgoju. Ta dva pristupa temelje se na dvjema različitim tradicijama u pedagogiji koje su izrasle iz različitih pogleda na svijet (Thomas, 2014). U tradicionalnim idejama o odgoju u središtu je nastavnik, a odgoj se shvaća kao očuvanje i prijenos postojećega znanja s generacije na generaciju (Dufour i Curtis, 2012). Autoritet je prema tom shvaćanju moralno dobro koje nastavnik posjeduje zahvaljujući stečenom znanju i poziciji na kojoj se nalazi (Bingham, 2006, McKinnon, 2013). Prema tome, škola kao institucija osigurava nastavniku autoritet. On taj autoritet koristi za dobrobit učenika, kako bi im prenio znanja. S druge strane, progresivni pristup u središte stavlja učenika s ciljem jačanja posebnih kvaliteta učenika. Pri tome se učenike ne poučava samo sadržaju – što misliti, nego se naglasak stavlja na poučavanje učenika – kako misliti (Dufour i Curtis, 2012). Za progresiviste odgoj i obrazovanje znače razvijanje sposobnosti kritičkoga mišljenja: on treba biti usmjeren na dijete i rješavanje problema (Thomas, 2014: 28). Zagovornici progresivnoga pristupa smatraju da je autoritet štetan za učenike. Što nastavnici imaju veći autoritet, učenici imaju manju priliku postati autonomni. Za progresiviste uporaba autoriteta kao metode, ne samo da je neučinkovit način prijenosa znanja i razvoja vještina i sposobnosti, nego je nemoralan način postupanja s učenicima, osobito ako se koristi sredstvima kao što su nagrade i kazne (Peters, 1973). Stoga progresivisti tvrde da autoritet treba dijeliti s učenicima kako bi se učenici osnažili (McKinnon, 2013). Zagovornici progresivnoga pristupa zalažu se za uklanjanje autoriteta, pravila, discipline, ocjena i hijerarhije, kako bi došlo do razvoja kreativnosti, kritičkoga mišljenja i intrinzične motivacije kod učenika (Goodman, 2010).

Osim ta dva pristupa (tradicionalnoga u kojemu dolazi do identifikacije autoriteta s nastavnikom i progresivnoga u kojemu se autoritet u potpunosti odbacuje) javlja se i treća skupina zagovornika koji smatraju da su prethodna dva pristupa pogrešna jer autoritet shvaćaju kao stvar koja se može dati ili oduzeti, koja se može posjedovati i odbaciti. Mnogi autori (Benne, 1970; Mitchell i Spady, 1983; Mullody i Vanne, 2006; Pace i Hemmings, 2006; Harjunnen, 2009; Yariv, 2009, McKinnon, 2013) razumijevaju autoritet kao vrstu odnosa, a ne kao stvar koja se može dati i oduzeti. Oni smatraju da se autoritet stvara u odnosu nastavnika i učenika. Tako možemo govoriti o konceptu relacijskoga autoriteta ili autoriteta odnosa.

Za Pace i Hemmings (2007: 5) autoritet predstavlja „socijalnu konstrukciju koja se sastoji od interakcija između nastavnika i učenika koje se razlikuju u oblicima i značenjima, a oblikovane su prema kontekstualnim čimbenicima“. Smatraju da je autoritet odnos u kojem je nekim ljudima dan legitimitet da vode, a drugi pristaju da ih slijede (Pace i Hemmings, 2007).

Navedene se autorice pozivaju na Webera (1978) i određuju četiri oblika autoriteta:

Tradicionalni autoritet – temelji se na uspostavljenim vjerovanjima koja jamče autoritet onima koji su na određenoj poziciji. Osobe koje su autoriteti služe tradiciji zapovijedima i poslušnosti, a zauzvrat dobivaju odanost (Pace i Hemmings, 2007). Tako učitelji očekuju od učenika da budu podložni njihovim uputama zbog formalne uloge koje posjeduju (Elliot, 2009: 198). Ta je vrsta autoriteta u suvremenim društvima sve manje prihvaćena.

Karizmatični autoritet – posjeduju ga pojedinci koji imaju moćnu osobnost koja ih izdvaja od njihovih kolega. Karizmatični nastavnici nadahnjuju svoje učenike svojim strastvenim i predanim radom koji nije ograničen pravilima i konvencijama. Njihov legitimitet često ovisi o njihovoj sposobnosti da zadovolje učeničke potrebe i interese (Pace i Hemmings, 2007).

Birokratski ili pravno-racionalni autoritet podupire pravila i politike koje se temelje na racionalnim vrijednostima (Pace i Hemmings, 2007). Manifestira se u školama koje stavljaju naglasak na pravila, zakone i druge pisane propise.

Profesionalni autoritet – javlja se kao rezultat visoke stručnosti nastavnika (Elliot, 2009). Nastavnici koji stvaraju autoritet kao profesionalci temelje ga na predmetnom znanju i pedagoškim umijećima. Taj autoritet je najbolja zamjena za formalni, odnosno tradicionalni autoritet koji sve više gubi na važnosti.

Ti tipovi autoriteta mogu se pronaći u učionici. No, važno je napomenuti da ne postoje u čistim oblicima. Jedan te isti nastavnik može iskazivati različite tipove autoriteta u različitim situacijama. Postavlja se pitanje koji je oblik autoriteta najpoželjniji u suvremenim sustavima odgoja i obrazovanja?

U tipologijama se autoriteta izdvaja autoritet koji se temelji na znanju i stručnosti u određenome području. Pace i Hemmings (2007) taj autoritet nazivaju profesionalnim ili stručnim autoritetom. Izraelski znanstvenici (Bar-Tal i sur, 1991; Raviv i sur., 2003) koriste pojam tzv. epistemičkoga autoriteta koji definiraju kao autoritet koji „posjeduje osoba koja se smatra pouzdanim izvorom znanja“ (Raviv i sur., 2003: 18). Znanje koje prenosi epistemički autoritet doživljava se kao istinito i pouzdano.

METODOLOGIJA RADA

S obzirom na to da studij pedagogije treba osposobiti studente da budu kvalificirani za unaprjeđenje kvalitete odgojno-obrazovnog rada te suradnju s nastavnicima i učenicima, zanimalo nas je kako studenti pedagogije razumijevaju fenomen autoriteta u pedagoškom kontekstu.

Cilj je istraživanja bio utvrditi stavove studenata pedagogije o autoritetu nastavnika kako bi se testirao predstavljeni teorijski okvir i ispitalo kako studenti pedagogije promišljaju autoritet kao pedagoški fenomen, njegova obilježja i važnost. U skladu su s ciljem postavljena sljedeća istraživačka pitanja:

1. Na čemu se temelji autoritet nastavnika?
2. Koje osobine bi trebao imati nastavnik kao autoritet u učionici?
3. Mogu li se na temelju dobivenih odgovora izdvojiti različiti oblici autoriteta nastavnika?

Istraživanje je provedeno upitnikom otvorenoga tipa sa skupinom studenata druge godine preddiplomskoga studija pedagogije na Sveučilištu u Mostaru. Upitnik je sadržavao dva pitanja. Prvo je pitanje glasilo: „Na čemu se, prema Vašem mišljenju, temelji autoritet nastavnika?“, a drugo: „Koje osobine, prema Vašem mišljenju, treba imati nastavnik kao autoritet u učionici?“ Studenti su na pitanja pismeno odgovarali ($N = 51$).

Kako je riječ o kvalitativnom istraživanju, korištena je sadržajna analiza podataka koja pretpostavlja prikupljanje podataka, njihovu redukciju, sređivanje i izvođenje zaključaka (Mužić, 2004). Odgovori su uneseni u program za kvalitativnu obradu podataka ATLAS.ti, zatim su kodirani i kategorizirani u određene tematske cjeline.

TEMELJ I OBLICI AUTORITETA NASTAVNIKA

Prvim su pitanjem ispitanici trebali iskazati svoje mišljenje o tome na čemu se temelji autoritet nastavnika. Odgovori su na navedeno pitanje kategorizirani u tri kategorije ili tematske cjeline: osobine ličnosti nastavnika, odnos s učenicima i znanje o predmetu. Na temelju obilježja autoriteta nastavnika izdvojile su se i kategorije koje se odnose na različite oblike autoriteta (karizmatični, tradicionalni, profesionalni i relacijski oblik autoriteta).

Autoritet se temelji na osobinama ličnosti nastavnika

Osobine ličnosti nastavnika predstavljaju važan aspekt postizanja uspjeha u radu s učenicima. Studenti su u odgovorima isticali različite pozitivne osobine nastavnika koje bi nastavnik trebao imati da bi bio autoritet u učionici. U tablici 1 prikazani su neki studentski odgovori i kodovi. Iz odgovora je razvidno da studenti smatraju da nastavnik treba imati čvrst stav i biti dobar čovjek. Imati čvrst stav, znači biti karakteran i dosljedan. Karakter predstavlja skup moralnih i voljnih obilježja koja govore o dosljednosti i čvrstini osobe pred moralnim i drugim iskušenjima (Spajić-Vrkaš, Bašić i Kukoč, 2001). Povezuje ga se s osobinama kao što su: moralna stabilnost, integritet, samokontrola, snaga volje, upornost, ustrajnost, savjesnost. Iz analiziranih se odgovora može zaključiti da studenti pedagogije autoritet nastavnika dovode u vezu s osobama koje imaju čvrst karakter. Od ostalih su osobina koje su studenti navodili izdvojile: pravednost i dosljednost. I u dosadašnjim istraživanjima nalazimo rezultate koji govore da su učenici jako osjetljivi na (ne)pravedno ponašanje nastavnika (Jedud i Lebedina Manzoni, 2008). Oni poštuju nastavnike koji ne prave razlike među učenicima, koji pravedno ocjenjuju i koji su dosljedni.

TABLICA 1. Osobine ličnosti kao temelj autoriteta nastavnika

Izdvojeni odgovori	Kod	Kategorija
„Moralno i psihički stabilna osoba koja ima svoja uvjerenja i stavove.“; „Osobni stav“; „Treba imati stav.“	Stav	Osobine ličnosti
„Po mom mišljenju autoritet nastavnika se temelji ovisno o njegovoj osobnosti.“; „Autoritet nastavnika temelji se na njegovom dobrom ponašanju i osobinama.“	Osobnost	
„Mislim da se temelji na dosljednosti.“	Dosljednost	
„Autoritet nastavnika temelji se na pravednosti.“	Pravednost	

Iz odgovora u kojima su studenti nastavniku kao autoritetu davali osobine: strogost, pravednost, čvrst stav, odgovornost i dosljednost može se prepoznati da u našem obrazovnom sustavu još uvijek prevladava tradicionalni pristup obrazovanju. Većinom se ističe uloga nastavnika koji bi po mišljenju studenata svojim karakterom i strogoćom trebao održavati red u razredu.

Autoritet se temelji na znanju o predmetu

Znanje o predmetu predstavlja najvažnije obilježje na kojemu nastavnik temelji svoj autoritet. Kako bi nastavnik mogao učinkovito prenositi znanje učenicima, učenici ga trebaju prepoznati kao stručnjaka nastavnoga predmeta. Stručnost u određenom području koju je nastavnik stekao svojim obrazovanjem, daje mu legitimitet da prenosi svoja znanja učenicima. U literaturi se taj autoritet često naziva epistemičkim autoritetom. To je autoritet koji se temelji na predmetnom znanju i kompetencijama poučavanja. Upravo znanje o nastavnom predmetu i pedagoške kompetencije daju legitimitet nastavnicima da budu u poziciji osobe s autoritetom. U tradicionalnom se pristupu autoritet prvenstveno poistovjećuje sa znanjem (McKinnon, 2013). Međutim, i u suvremenoj školi znanje predstavlja važan čimbenik profesionalnoga identiteta nastavnika (Oljača, Kostović i Kovačević, 2015). Može se reći da epistemički ili profesionalni autoritet predstavlja važnu sastavnicu pedagoškoga autoriteta nastavnika. Od nastavnika se očekuje da budu epistemički autoriteti u predmetima koje poučavaju. Studenti su pedagogije u odgovorima većinom isticali da se nastavnikov autoritet temelji upravo na znanju predmeta koji nastavnik podučava (tablica 2). "Nastavnikov autoritet se temelji na njegovoj stručnosti, a stručnost svoje uporište pronalazi u informacijama koje nastavnik prenosi", naglašava Kitchen (2014: 144). Veći autoritet imaju osobe koje imaju veću kontrolu nad sadržajem koji predaju te se bolje izražavaju. Znanje o predmetu i kompetencije za prijenos znanja studenti su prepoznali kao važnu sastavnicu autoriteta nastavnika. Osim toga, studenti su naveli da nastavnik treba voljeti svoj posao i rad s učenicima.

TABLICA 2. Znanje kao temelj autoriteta nastavnika

Izdvojeni odgovori	Kod	Kategorija
„Na kompetencijama koje posjeduje“; „Na sposobnosti prenošenja znanja drugim osobama“; „Na sposobnostima koje posjeduje“.	Kompetentnost	Znanje o predmetu
„Treba imati neko znanje kako bi ga prenio učenicima“; „Temelji se na činjenici da je kvalificiran za ono što radi tj. predaje predmet za koji je prošao godine učenja“.	Znanje	
„Ljubavi prema tom poslu“; „Da on voli svoj posao“.	Ljubav prema poslu	

Kurland (1991) naglašava da je znanje o predmetu bitna sastavnica autoriteta nastavnika. Ako učenici imaju povjerenje u ono znanje koje im nastavnik prenosi onda će dobrovoljno prihvaćati i autoritet nastavnika. Autoritet koji svoje uporište i legitimitet ima u znanju i stručnim kompetencijama u određenom području glavno je obilježje profesionalnoga ili stručnoga oblika autoriteta.

Autoritet se temelji na odnosu s učenicima

Osim znanja o predmetu i pozitivnih osobina nastavnika studenti su najčešće u svojim odgovorima naglašavali kvalitetan odnos između nastavnika i učenika kao važno obilježje autoriteta nastavnika (tablica 3). Za postojanje pravoga, istinskoga, pedagoškoga autoriteta važno je uspostaviti dobar odnos između nastavnika i učenika. Rijavac i Miljković (2015) navode da je najčešći uzrok discipline u razredu loš odnos između nastavnika i učenika. Kvalitetan odnos između nastavnika i učenika karakterizira prisutnost međusobnoga poštovanja, razumijevanja, prihvaćanja i suradnje.

TABLICA 3. Kvalitetan odnos između nastavnika i učenika kao temelj autoriteta

Izdvojeni odgovori	Kod	Kategorija
„Dobar odnos učenik – nastavnik“; „Autoritet nastavnika temelji se na njegovom odnosu prema učenicima“; „Prije svega na temelju odnosa prema učenicima“.	Odnos između nastavnika i učenika	Kvalitetan odnos
„To da svojim ponašanjem izaziva poštovanje drugih“; „Na uvažavanju učenika“; „Autoritet nastavnika se temelji na poštovanju“.	Poštovanje	
„Da voli i razumije učenike“; „Autoritet nastavnika temelji se na poštivanju i razumijevanju učenika“; „Mora shvaćati svoje učenike“.	Razumijevanje	

Neki su istraživači, primjerice Bingham (2008) i McKinnon (2013), uočili da je odnos važno obilježje pedagoškoga koncepta autoriteta, pa uvode pojam tzv. relacijskoga autoriteta ili autoriteta odnosa. Bingham (2008, prema McKinnon, 2013) ističe da autoritet postoji uvijek kad je prisutan odnos među ljudima, bez obzira na to koliko taj odnos bio dobroćudan i banalan. Temeljni je preduvjet za autoritet postojanje odnosa između nastavnika i učenika. On smatra da se optimalno učenje, koje maksimalno koristi i nastavniku i učeniku, događa kad su i nastavnik i učenik svjesni odnosa među njima i uloge

koju imaju u stvaranju toga odnosa. U tom odnosu nitko ne dominira, svatko je svjestan svoga angažmana u odnosu i uloge koja mu je dodijeljena kako bi mogao pomagati drugoj osobi u njezinu razvoju.

Oblici autoriteta nastavnika

Iz prethodne je analize vidljivo da autoritet može imati različita utemeljenja koja ga čine legitimnim. S obzirom na to što čini temelj autoriteta i što daje nekoj osobi legitimitet da bude autoritet mogu se razlikovati razni oblici autoriteta. Sadržajnom analizom studentskih odgovora mogu se prepoznati i obilježja drugih oblika autoriteta.

Autoritet koji se temelji na osobinama ličnosti nastavnika nazvali smo karizmatičnim ili osobnim autoritetom. U tablici 4. prikazani su primjeri odgovora studenata pedagogije s kodovima koji odgovaraju kategoriji karizmatičnoga (osobnoga) autoriteta. Taj autoritet imaju nastavnici koji su komunikativni, pristupačni, imaju razumijevanja za učenike i prijateljski pristup. Takvi nastavnici u razredu pobuđuju emocionalnu prisnost kod učenika i zadovoljavaju njihove emocionalne potrebe (Pace i Hemmings, 2007). To je autoritet koji se temelji na osobnim kvalitetama nastavnika koje se prepoznaju u želji nastavnika da s učenicima stvara bliske i čvrste odnose koji će se temeljiti na povjerenju, uvažavanju i poštovanju. Taj oblik autoriteta imaju nastavnici koji su učenicima simpatični, humoristični i kojima se sviđa njihova osobnost.

TABLICA 4. Karizmatični ili osobni autoritet nastavnika

Izdvojeni odgovori	Kod	Kategorija
„Da razumije učenike“; „Razumijevanje“.	Razumijevanje	Karizmatični (osobni) autoritet
„Komunikativnost“; „Uvijek spreman za komunikaciju“; „Vještina komuniciranja“.	Komunikativnost	
„Dostupan svim učenicima“; „Pristupačnost“; „Treba izlaziti u susret svim učenicima“.	Pristupačnost	
„Treba se spustiti na razinu učenika i prvenstveno se prema njima odnositi prijateljski“; „Prijateljski nastrojen prema učenicima“.	Prijateljski pristup	

U literaturi se često ističe da je takav oblik autoriteta nesiguran, jer se vrlo lako može izgubiti. On ovisi o nastavnikovoj sposobnosti zadovoljavanja učeničkih potreba i interesa (Pace i Hemmings, 2007), što znači da kad nastavnik

ne čini ono što se učenicima sviđa, njegov se autoritet dovodi u pitanje.

Studenti su isticali i obilježja autoriteta koja se mogu povezati s tradicionalnim ili formalnim oblikom autoriteta (tablica 5). To su nastavnici koji imaju čvrste stavove i uvjerenja, koji su pravedni i dosljedni i koji samom svojom pozicijom i znanjem izazivaju poštovanje kod učenika. Neke od osobina takvih nastavnika su: strogoća, odgovornost, ozbiljnost i odlučnost. Iz odgovora studenata vidljivo je da studenti pedagogije pri razumijevanju autoriteta izdvajaju obilježja koja se povezuju upravo s tradicionalnim oblikom autoriteta.

TABLICA 5. Tradicionalni ili formalni oblik autoriteta nastavnika

Izdvojeni odgovori	Kod	Kategorija
„Stav“; „Određeno stajalište prema predmetu kao i prema učenicima kojima predaje“; „Moralno i psihički stabilna osoba koja ima svoja uvjerenja i stavove“.	Stav	Formalni (tradicionalni) autoritet
„Treba biti odgovoran“; „Od nastavnika se traži moralna odgovornost“; „Odgovornost“.	Odgovornost	
„Po meni to bi možda najprije bila dosljednost“; „Dosljednost prema svome stavu“.	Dosljednost	
„Poštenje, ne podcjenjivanje nekih učenika, tj. izdvajanje lošijih i boljih“; „Da ne pravi razliku među djecom“.	Pravednost	
„Umjereno strog“; „Mora biti strog“; „Treba biti malo strog, jer ipak se treba znati red i mir u učionici“.	Strogoća	

U literaturi se u novije vrijeme sve više govori o konceptu relacijskoga autoriteta tj. autoriteta koji se temelji na odnosu između nastavnika i učenika (Pace i Hemmings, 2006, 2007; Harjunnen, 2009; McKinnon, 2013). Sadržajnom se analizom studentskih odgovora uočava da studenti prepoznaju važnost interakcije između nastavnika i učenika. Studenti su u svojim odgovorima naveli da nastavnici trebaju imati vještine uspostavljanja kvalitetnoga odnosa s učenicima (tablica 6). Navedeni odgovori upućuju da se može izdvojiti i koncept relacijskoga autoriteta ili autoriteta koji se temelji na odnosu između nastavnika i učenika. Odnos karakterizira dvosmjerna komunikacija, povjerenje, suradnja, međusobno poštovanje i razumijevanje. Iako se relacijski oblik autoriteta po nekim svojim karakteristikama može dovesti u vezu s karizmatičnim autoritetom, ipak je riječ o dva različita koncepta. Naime, karizmatični autoritet naglašava nastavnikovu osobnost i osobine ličnosti koje su privlačne

učenicima, a relacijski autoritet u središte stavlja interakciju tj. odnos između nastavnika i učenika.

TABLICA 6. Relacijski autoritet (autoritet koji se temelji na odnosu)

Izdvojeni odgovori	Kod	Kategorija
„Pozitivan odnos prema učenicima“; „Može osmjehom postići sve ako želi imati lijep odnos s učenicima“; „Korektan odnos s učenicima“.	Kvalitetan odnos	Relacijski autoritet
„Međusobno povjerenje“; „Mora steći povjerenje svojih učenika“.	Povjerenje	

Autoritet se može promatrati u interakcijsko-komunikacijskom aspektu odgoja i razumijevati kao oblik odnosa između nastavnika i učenika u kojemu nastavnici imaju legitimitet vođenja, a učenici s povjerenjem slijede nastavnikove upute, smatrajući da nastavnik sve čini za njihovo dobro. Kako bi se navedeno ostvarilo, važno je da nastavnik s učenicima uspostavi odnos koji karakterizira međusobno poštovanje, povjerenje, razumijevanje, suradnja, briga i ljubav. Najvažnija je stvar u djelotvornom korištenju autoriteta u odnosu s učenicima uzajamno poštovanje. Učenici poštuju učitelje koji poštuju sami sebe te na ispravan način koriste autoritet. Nastavnici poštuju učenike tako što im dopuštaju izraziti svoje mišljenje i tako što ozbiljno shvaćaju njihove ideje i imaju vremena iskazivati poštovanje prema svim učenicima (Kurland, 1991). Relacijski se autoritet u suvremenoj pedagoškoj literaturi sve više ističe kao poželjni oblik autoriteta kada je u pitanju demokratsko obrazovanje tj. obrazovanje usmjereno na učenika.

Osim navedenih oblika autoriteta iz studentskih se odgovora može izdvojiti autoritet koji se temelji na znanju i pedagoškim kompetencijama nastavnika. To je profesionalni ili stručni autoritet nastavnika. Nastavniku autoritet dodjeljuje društvena zajednica na temelju znanja koje je nastavnik stekao kako bi pomogao djeci i mladima u procesu učenja. Međutim, to ne garantira nastavniku autoritet. Ako nastavnik nije spreman učiti kako biti pravi autoritet, lako ga može izgubiti (Peters 1973).

TABLICA 7. Profesionalni ili stručni autoritet nastavnika

Izdvojeni odgovori	Kodovi	kategorija
„Stručnost“; „Trebati biti kompetentan“; „Da posjeduje znanje i vještinu prenošenja znanja“; „Sposobnost kvalitetnoga prenošenja znanja“.	Kompetentnost	Profesionalni ili stručni autoritet
„Znanje koje posjeduje“; „Znanje o predmetu koji predaje“.	Znanje o predmetu	
„Želja da bude što bolji u svom poslu“; „Predan svom poslu“.	Kvalitetna rad	
„Voljeti svoj predmet tako da i učenici shvate kako je taj predmet bitan“; „Pa trebao bi prvo voljeti svoj posao i djecu“; „Da voli svoj posao“.	Ljubav prema poslu	

Pokaže li nastavnik da posjeduje veliko znanje o temi ili predmetu poučavanja te stručnost u organizaciji nastavnih aktivnosti, učenici će imati poštovanja prema nastavniku i dopustit će mu da upravlja njihovim ponašanjem. Stoga je potrebno da nastavnici dobro isplaniraju i pripreme se za nastavu. Ne postoji autoritet nastavnika bez njegove profesionalne kompetencije.

ZAKLJUČAK

Autoritet predstavlja važnu profesionalnu odliku nastavnika koji osim predmetnoga znanja i pedagoških umijeća treba imati i sposobnosti učinkovitoga upravljanja razrednom zajednicom. Autoritet se često dovodi u vezu s prisilom, poslušnošću, pretjeranom strogošću, jednosmjernom komunikacijom te se smatra negativnim i neprimjerenim u kontekstu suvremenoga obrazovanja. Međutim, autoritet ne treba tako olako odbaciti. U literaturi se sve više govori o konceptu relacijskoga autoriteta ili autoriteta koji se temelji na odnosu između nastavnika i učenika. U tom se kontekstu autoritet shvaća kao oblik odnosa u kojem nastavnici usmjeravaju ponašanja učenika, a učenici dobrovoljno i s povjerenjem slušaju nastavnikove upute smatrajući da je to za njihovo dobro. Za ostvarivanje takvoga odnosa potrebno je izgraditi međusobno povjerenje, poštovanje, razumijevanje i suradnju. S obzirom na reformske zahtjeve suvremene škole istraživanje je bilo usmjereno razumijevanju fenomena autoriteta studenata pedagogije, kao budućih pedagoških stručnjaka koji će surađivati

s nastavnicima i učenicima. Iz odgovora je vidljivo da studenti pedagogije autoritet nastavnika povezuju s obilježjima tradicionalnoga pristupa odgoju i obrazovanju koji još uvijek prevladava u našim školama. Posebice iz odgovora u kojima su studenti isticali stručno znanje o nastavnom predmetu kao važno obilježje autoriteta te osobine ličnosti kao što su: strogost, pravednost, dosljednost i odgovornost. Međutim, iz studentskih se odgovora mogu prepoznati i obilježja relacijskoga autoriteta koji se u suvremenoj pedagoškoj literaturi ističe kao poželjan oblik autoriteta nastavnika. Taj je oblik autoriteta poznat kao epistemički autoritet. S obzirom na to da se autoritet, prema mišljenjima studenata pedagogije, ne susreće u „čistom“ obliku, epistemičkom se autoritetu pridružuju i druga obilježja, posebice pozitivne osobine ličnosti nastavnika (osobni autoritet) i kvalitetan odnosu između nastavnika i učenika (relacijski autoritet). Da bi nastavnik bio pravi pedagoški autoritet, treba imati poželjne osobine ličnosti (pravednost, iskrenost, komunikativnost), profesionalne vještine (znanje o predmetu i umijeće podučavanja) i sposobnost uspostavljanja kvalitetnoga odnosa s učenicima. Istraživačka saznanja prikazanoga empirijskog istraživanja, iako upućuju na potrebu dubljega pristupa razmatranju, pokazuju smjernice za stjecanje nastavničkih kompetencija tijekom inicijalnoga obrazovanja.

LITERATURA

- BAR-TAL, D., A. RAVIV, M. E. BROSH. (1991). Percepion of epistemic authority and attribution for its choice as a function of knowledge area and age, *European Journal of Social Psychology*. 21: 477–492.
- BINGHAM, C. (2006). Authority is Never Genuine, but Neither is Giving it up: Toward a Derridean Theory of Un-Enlightened Empowerment, *Philosophy of Education*. 453–461.
- BENNE, K. (1970). Authority in education, *Harvard Educational Review*. 40 (3): 385–410.
- DUFOUR, B., W. CURTIS. (2012). *Studij odgojno-obrazovnih znanosti – Uvod u ključne discipline*. Zagreb: Educa.
- ELLIOT, J. G. (2009). The Nature of Teacher Authority and Teacher Expertise, *Journal Compilation*, Published by Blackwell Publishing, Oxford.
- GOODMAN, J. (2010). Student authority: Antidote to alienation, *Theory and Research in Education*. 8 (3): 227–247.
- HARJUNEN, E. (2009). How teachers view their own pedagogical authority?, *Teachers and Teaching*. 15 (1): 109–129.
- JEDUD, I., M. LEBEDINA-MANZONI. (2008). Doživljaj školskog (ne)uspjeha kod djece i mladih s poremećajima u ponašanju, *Napredak*. 149: 404–425.
- KITCHEN, W. H. (2014). *Authority and the teacher*. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.
- KURLAND, R. (1991). The classroom Teacher and the Role of Authority, *The Haworth Press, Inc.*
- McKINNON, K. E. (2013). Relational Authority: How rethinking Educational Authority is empowering, *Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts*.
- MITCHELL, D. E., W. G. SPADY. (1983). Authority, Power, and the Legitimation of Social Control, *Education Administration Quarterly*. 19 (1): 5–33.
- MULLOOLY, J., H. VARENNE. (2006). Playing with Pedagogical Authority, U: Pace, J. L., Hemmings, A. (ur) *Classroom Authority: Theory, Research and Practice*. New York – London: Routledge.
- MUŽIĆ, V. (2004). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- OLJAČA, M., S. KOSTOVIĆ, N. KOVAČEVIĆ. (2015). Samorefleksije nastavnika o profesionalnom identitetu, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u No-*

- vom Sadu. 40 (2): 27–45.
- PACE, J. L., A. HEMMING. (2006). Understanding Classroom Authority as a Social Construction. U: Pace, J.L., Hemmings, A. (ur) *Classroom Authority: Theory, Research and Practice*. New York – London: Routledge.
- PACE, J. L., A. HEMMING. (2007). Understanding Authority in Classrooms: A Review of Theory, Ideology, and Research. *Review of Educational Research*. 77 (1): 4–27.
- PETERS, R. (1973). *Authority, Responsibility and Education*. London: George Allen & Unwin Ltd.
- RAVIV, A., D. BAR-TAL, A. RAVIV, B. BIRAN, Z. SOLA. (2003). Teachers epistemic authority: perceptions of students and teachers, *Social Psychology of Education*. 6: 17–42.
- RIJEVAC, M., D. MILJKOVIĆ. (2015). *Pozitivna disciplina u razredu*. Zagreb: IEP-D2.
- ROSIĆ, V. (2011). Deontologija učitelja - temelj pedagoške etike, *Informatol*. 44 (2): 142–149.
- SPAJIĆ-VRKAŠ, V., M. KUKOČ, S. BAŠIĆ. (2001). *Interdisciplinarni rječnik*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
- ŠEJTANIĆ, S. (2016). *Stilovi rada nastavnika*. Mostar: Univerzitet Džemal Bijedić.
- THOMAS, G. (2014). *Kratak uvod u pedagogiju*. Zagreb: Educa.
- WEBER, M. (1978). *Economy and Society*. Berkley - Los Angeles – London: University of California Press.
- YARIV, E. (2009). Student's Attitudes on the Boundaries of Teacher's Authority, *School Psychology International*. 30 (1): 92–111.

ATTITUDES OF PEDAGOGY STUDENTS TOWARDS TEACHER AUTHORITY

Marija KREŠIĆ, Tanja ZELENKA, Tina VEKIĆ

University of Mostar

The Faculty of Science and Education

Department of pedagogy

SUMMARY

KEYWORDS:

*Teacher authority,
professional features of
contemporary teachers,
types of teacher authority*

Authority is considered to be a key aspect or characteristic of a successful teacher who needs to know how to manage and lead classroom activities, have a basic subject knowledge, use appropriate teaching methods, and have an understanding for students. In contemporary pedagogical literature, this term is often avoided and dismissed. Changes in education that emphasize student autonomy and create a conducive learning environment have eroded teacher authority. Therefore, today authority is changing its meaning and characteristics, and the need to change the traditional conception of authority is imposed. The aim of the research was to examine the views of pedagogy students on teacher authority as an important pedagogical phenomenon. In order to achieve this goal, a qualitative research was conducted. Students of pedagogy answered open-ended questions about qualities of teachers as authorities in the classroom, and about the characteristics of authority. The results showed that pedagogy students associate teacher authority with characteristics of the traditional form of authority. In addition, characteristics of relational authority based on the quality of teacher-student relationship can be identified from student responses. By theoretical analysis of the literature consulted and student responses, it is possible to devise a theoretical framework according to which the true pedagogical authority of the teacher is based on the teacher's knowledge of the subject and pedagogical competences, the positive personality traits of the teacher and the quality relationship between the teacher and the student.